

Yapılandırmacılık ve Empirizmde Zihin Yapılanması [†]

[Constructivism and the Construction of mind in Empiricism]

Eda ÇOBAN KAPUOĞLU 

Pamukkale University

Received: 11.01.2023 / Accepted: 06.06.2023

DOI: 10.51404/metazihin.1295850

Research Article

Abstract: The mind is the foundation of human existence. Content acquisition and development of the mind is possible with education. Education as a social fact has been explained by various theories. The theory of constructivism and especially the theory of cognitive constructivism is important in terms of interpreting mind and education together. However, even though cognitive constructivism emerged in the field of education as a view of education and as a theory, it is possible to see that it has some similarities with empiricism when we look at whether it has an origin in the thoughts of philosophers who think about mind or education in the history of philosophy. It is noteworthy that there are similarities between the mind and its functions as described by empiricism and the inner workings of the mind in the mind-based education approach of cognitive constructivism. For this reason, it is important to seek the roots of cognitive constructivism in the developmental process of empiricist philosophy, both historically and in terms of grounding its theses.

In this paper, it is primarily aimed to rethink about cognitive constructivism, to rediscuss its scope, and thus to elaborate and deepen it. In this sense, what needs to be done is to make a detailed analysis of the theory of cognitive constructivism, which follows a different path from the basic assumptions about education, and to analyze the thoughts of two empiricist philosophers who prioritize the mind. As a result, it will be sought to answer the questions of whether the mind and its functions, as described by empiricism, are similar in terms of the inner workings of the mind in the

[†] Bu makale, birtakım ekleme ve düzenlemelerle birlikte, 2022 yılında, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe Anabilim Dalına sunduğum *Bacon, Locke ve Hume'da Zihin Kavramı ve Zihnin Eğitimi Üzerine Bir İnceleme* adlı, yayımlanmamış doktora tezinin bir bölümünden uyarlanmıştır.

Author Info: Eda ÇOBAN KAPUOĞLU

Pamukkale University, Graduate School of Social Science, Department of Philosophy, 20160, Pamukkale-Denizli, TÜRKİYE. E-mail: ecoban11@posta.pau.edu.tr

To Cite This Paper: Çoban Kapuoğlu, E. (2023). "Yapılandırmacılık ve Empirizmde Zihin Yapılanması." *MetaZihin*, 6(1): 33-52.

mind-based education approach of cognitive constructivism. At the same time, different consequences of possible similarities will be evaluated.

Keywords: mind, Locke, Hume, construction of mind, philosophy of mind, empiricism, education, constructivism, cognitive constructivism, Piaget.

Öz: Zihin insani varoluşun temelidir. Zihnin içerik kazanması ve gelişmesi ise eğitim ile mümkündür. Eğitim bir olgu olarak çeşitli kuramlarla açıklanmıştır. Yapılandırmacılık ve özellikle bilişsel yapılandırmacılık kuramı zihin ile eğitimi birlikte yorumlaması bakımından önemlidir. Ancak bilişsel yapılandırmacılık bir eğitim görüşü ve bir teori olarak eğitim alanında ortaya çıkmış olsa bile, felsefe tarihinde izi sürülerek zihin ya da eğitim üzerine düşünen filozoflarda da bir kökeninin olup olmadığına bakıldığında empirizmle birtakım benzerlikler taşıdığını görmek mümkündür. Empirizmin betimlediği şekilde zihin ve işlevleri ile bilişsel yapılandırmacılığın zihin temelli eğitim anlayışında zihnin iç işleyişi bakımından benzerlikler olduğu dikkat çekicidir. Bu nedenle bilişsel yapılandırmacılığın köklerini, empirist felsefenin gelişim sürecinde aramak onun hem tarihselliği olarak hem de tezlerinin temellendirilmesi bakımından önemlidir.

Bu makalede bilişsel yapılandırmacılık üzerinde yeniden düşünülmesi, onun kapsamının yeniden tartışılması, böylece bu kuramın derinleştirilmesi hedeflenmiştir. Bu manada yapılması gereken şey, eğitim hakkındaki temel kabullerden farklı bir yol izleyen bilişsel yapılandırmacılık kuramının ayrıntılı bir analizini yapmak ve buradan hareketle zihni önceleyen iki empirist filozofun düşüncelerini analiz etmektir. Bunun sonucunda, empirizmin betimlediği şekilde zihin ve işlevleri ile bilişsel yapılandırmacılığın zihin temelli eğitim anlayışında zihnin iç işleyişi bakımından benzerlik olup olmadığı sorularına cevap aranacaktır. Aynı zamanda olası benzerliklerin farklı sonuçları değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: zihin, Locke, Hume, zihin yaplanması, zihin felsefesi, empirizm, eğitim, yapılandırmacılık, bilişsel yapılandırmacılık, Piaget.

1. Giriş: Eğitim ve Zihin

Zihin insani varoluşumuzun temeli, kökeni, hatta bizatihi kendisidir. Bu apaçık gerçeği bazen ifade etmeye bile gerek duymayız. Ama biliriz ki, insan olarak sergilediğimiz bütün etkinlikler, kendimize veya dış dünyaya ilişkin bütün algılamalar, farkındalıklarımız, üretimlerimiz, tasarımlarımız; bütün bunlar hep zihnimizin eseridir. Zihin, taşıdığı içerikler kadar bir işleve sahiptir. Diğer yandan, doğuştan donanımlı bir zihinle de dünyaya gelmeyiz. İşte bu noktada, zihnin yapı ve içerik kazanması vakası, dolayısıyla vazgeçilmez bir etkinlik olan eğitim olgusu karşımıza çıkar.

Eğitim, insani ve toplumsal varoluş açısından zorunludur. Ancak bu zorunluluk sadece bugüne ilişkin değildir. Zorunluluğun asıl nedeni, gelecek vakası ve düşüncesidir. İnsanlığın ve toplumun varoluşu şimdiki zamanla sınırlı değildir. İnsan dünyasında hep bir geleceğe hamle vardır. Yeni kuşaklar doğar, büyütülür, yetiştirilir. Bu hem biyolojik hem sosyal bir süreçtir. Dolayısıyla her toplumda ve her düzeyde eğitim yaşantısı olmalıdır. Bilinen bir gerçeği tekrarlayalım: İnsan varsa eğitim vardır ve

olmak zorundadır. Eğitimle ilgili tanımlamalar da eğitim sözcüğünün kökenine uygun olarak, “başkasını yetiştirme” anlamını içermektedir. Bu nedenle felsefe, eğitim olgusuna kayıtsız kalmaz. Ayrıca eğitim gibi karmaşık bir olguyu, bileşenleriyle beraber ele almak gerekmektedir. İşte eğitim felsefesi kuramları bu bileşenlerden herhangi birine ağırlık vermeleri bakımından birbirinden ayrılır. Ancak onlar üzerinde, dolayısıyla eğitim olgusu üzerinde yeniden düşünmekten vazgeçilemez. Bu makalede de eğitim felsefesi kuramlarından biri üzerinde yeniden düşünülmesi, onun kapsamının yeniden tartışılması, böylece bu kuramın derinleştirilmesi hedeflenmiştir.

Eğitime dair bazı yorumlara göre eğiticinin, eğitilen kişi veya öğrencide yaratmak ya da geliştirmek istediği durum, psikik yapı veya kişilik, değerler, bilgi, beceri, tutum ve davranışlar bütünü eğitimin amacını oluşturmaktadır (Cevizci, 2021: 264). Peters’a (2010) göre eğitimin amacı bireyin potansiyellerini geliştirerek eğitilmiş insan haline gelmesini sağlamaktır. Ancak bu amaca ulaşmak önemli güçlükler içerir. Frankena’ya (1965) göre hem birey hem toplum için beden, zihin ve karakterin mükemmelleştirilmesi ve diğerlerine aktarılması önemli bir sorundur. Çünkü bu tür yetkinlikler ne doğuştan gelir ne de doğal deneyim sırasında otomatik elde edilir. Dolayısıyla eğitimin amacı bu mükemmelleşmeyi ve yetkinleşmeyi gerçekleştirmektir.

2. Yapılandırmacılık Üzerine

Eğitim tanımlarında ortak kabul, eğitimin amacının belirli bir süreç içinde, bireylere bir şey öğretmek şeklindedir. Birey bu süreçte alıcı konumundadır. Yapılan eğitim tanımlarından ayrı olarak, yapılandırmacı eğitim kuramı ise bu olguyu başka bir perspektiften ele almıştır. Bireyin alıcı olduğu bir etkinlik sürecinin aksine onun bilhassa zihinsel manada aktifleştiği bir yöntemi savunmaktadır. “Yapılandırmacı kuram ‘insan nasıl öğrenir?’ sorusuna cevap arayan ve dolayısıyla öğrenmenin oluşumuna ilişkin bir teoridir.” (Taşpınar, 2010: 57). Aslında bu kuramın amacı da tıpkı diğer eğitim kuramları gibi öğrenmenin nasıl gerçekleştiğini analiz etmektir. Fakat bunu yaparken başlangıç noktasına bireyi ve bilişsel işlemleri yerleştirmiştir. Öğrenmenin ve dolayısıyla eğitimin nasıl gerçekleştiğini göstermek için ilk olarak bireyi çözümlenmeye çalışmıştır. Bu nedenle öncelikle bireyin bilgiyi öğrenmesi için geçirdiği fizyolojik ve bilişsel evrelerin olduğunu iddia eder. Ardından bu evrelerin bilginin oluşum sürecindeki önemi üzerinde durur. Çünkü temel iddiası öğrenilecek bilginin, bireyler tarafından inşa edildiği, yani oluşturulduğudur. Dolayısıyla çözümlenmesi gereken bu inşanın nasıl gerçekleştiğidir. Birey ve bilgi analizi nedeniyle bu kuram, kendinden önceki eğitim kuramlarının öğrenme ve sonuç endeksli olmalarının aksine süreç odaklı bir sistem olarak nitelenebilir.

İngilizce’de *constructivism* olarak adlandırılan yapılandırmacılık, Türkçe kaynaklara bakıldığında oluşturmacılık, zihinde yapılandırmacılık, yapısalcılık, inşacılık, bütünleştiricilik gibi farklı isimlerle ifade edilmektedir (Demirel, 2005). Birçok farklı isimle nitelenmesine rağmen aslında hepsinin ortak noktası bir mevcudiyet ortaya çıkarmak, onu inşa etmektir. İnşa edilecek bu şey ise bilgidir. Peki, bilgi gerçekten bir inşa sürecinin ürünü müdür?

Eğitimin genel olarak, bilgi ve öğrenen kişi arasındaki ilişkiyle var olan bir şeyin diğerine aktarımı ve bu aktarımdan sonra bireyde gerçekleşen durumlarla ilgili olduğu açıklanmıştır. Bu noktada ise felsefe ve eğitim ilişkisi daha yüzeysel kalmıştır. Ancak yapılandırmacılık, bireyden hareketle bilgiyi başlangıç noktası olarak kabul etmesi bakımından felsefeyle ilişkilidir. Bu durum aynı zamanda eğitim felsefesindeki perspektifin farklılaştığını da gösterir. Nitekim bazı yorumlara göre, yapılandırmacılık, dışsal bir bakış açısından içsel bir bakış açısına doğru bir değişmeyi yansıtmaktadır (Erdem ve Demirel, 2002). Bireylerin ölçülebilir ve gözlenebilir davranışlarından hareketle oluşturulan eğitim kuramları yerini içsel olana bırakmıştır. Artık bilginin nasıl inşa edildiği ve onun bireyler tarafından nasıl öğrenileceği meselesi tartışılmaktadır.

“Kavramsal açıdan ele alındığında yapılandırmacılık, genel olarak bilginin insan tarafından oluşturulduğunu ve bu oluşumun zihinsel bir tutamağının bulunduğunu iddia eder.” (Aydın, 2012: 14). Bir başka yorumla göre ise yapılandırmacılık, öğrenme kuramı bakımından insanların nasıl öğrendiklerini açıklamaya çalışan bir yaklaşımın adı, felsefe bakımından ise bilgi ile ilgili bir kavramdır (Arslan, 2007). Yapılandırmacılıkla ilgili tanımlarda ortak olan şey, bireylerin öğrenme süreci ve bunun sonunda bilginin inşa edilmesidir. Bilginin bu kadar ayrıntılı bir eğitim incelemesine tabi tutulması ise konunun felsefi bir perspektiften ele alınmasını gerekli kılmıştır. Çünkü bilgi, tıpkı empirizm gibi diğer felsefi sistemlerin soruşturduğu mühim bir kavramdır. Hatta bazı yorumlar bu kuramın öğrenmeden daha çok felsefe ile ilgili olduğunu iddia etmiştir. “Yapılandırmacılık kendi başına bir öğrenme teorisi olarak görülemez, buna karşın anlamaya ya da bilmeye nasıl ulaşıldığıyla ilgili felsefi bir bakış olarak görülebilir.” (Savery ve Duffy, 1995: 35).

Yapılandırmacılık da gerek bilgi ve öğrenme hakkındaki soruşturmaların farklılıkları gerekse birey-bilgi-dış dünya ilişkisinin değişik açılardan yorumlanmasından dolayı üç kategoriye ayrılmıştır. Bunlar eğitim literatürüne sosyal, radikal ve bilişsel yapılandırmacılık olarak girmiştir.

Sosyal yapılandırmacılık, her ne kadar bilginin nasıl oluştuğu üzerine fikir geliştirmiş olsa da aslında daha çok öğrenme süreciyle ilgili bir kuramdır. Bu kuramı savunanlar,

bilişsel yapılandırmacılığın bireyin bilgiyi tek başına zihinsel süreçlerle inşa ettiği bir yapı olduğu kabulünün aksine öğrenenin bilgiyi kendi sosyal çevresinden hareketle oluşturduğunu iddia eder. “Sosyal yapılandırmacılık, *Lev Vygotsky*’nin öğrenmede kültürün ve dilin önemli bir etkiye sahip olduğunu, bilginin bu iki unsurun olduğu sosyal bir ortamdaki etkileşim sonucu meydana geldiğini savunurlar.” (Özden, 2005: 59). Toplumsal hayatı inşa eden bireylerin, içinde buldukları ve daimî etkileşim içinde oldukları sosyal çevreleri bilginin oluşumunda etkilidir. Birey tek başına değil sosyal etkileşim yoluyla bilgi sahibi olur ve öğrenmeyi bu çerçevede gerçekleştirir. “Bireyin bilgiyi öğrenmesinde, sosyal çevresiyle kurduğu iletişim ve etkileşim önemlidir. Bu ise dil ve kültür yoluyla sağlanır.” (Vygotsky, 1978: 82).

Radikal yapılandırmacılık ise diğer iki kuramdan farklı olarak bilgiyi ne sadece sosyal etkileşime ne de bireyin zihinsel süreçlerine dayandırır. Bu kurama göre bilginin yapılandırılması, bireylerin kişisel deneyimlerinden ibarettir. Kuramı geliştiren *Ernst Von Glasersfeld*’e göre bilgi, bireylerin aktif zihinsel süreçlerinden ve kendilerine ait deneyimlerinden hareketle oluşturulur. Bu oluşum, tamamen kişiye özgüdür. Onun zihinsel dünyası, deneyim alanı, yani ona ait her şey bilgiyi yapılandırmasında etkilidir. Bu nedenle bilgi öznel bir deneyimin sonucudur (Glasersfeld, 1994). Bilginin kişisel deneyime bağlı olması konunun gerçekliğine yönelik öznel bir değer atfedilmesine neden olur. Çünkü bilgiyi inşa eden her bireyin kendi öznel yargıları ve deneyimleri vardır. O halde nesnel gerçeklik yerine kişisel gerçekliklerin ön plana çıkma olasılığı vardır. “Glasersfeld, kavramlarımızı ve dünyaya ilişkin anlayışımızı gelişimsel olarak inşa ettiğimizi savunmuştur. Bilgi, nesnel bir gerçekliğe tekabül ettiği şeklindeki geleneksel felsefi anlayıştan ziyade deneyim alanındaki varlığıyla kategorize edilir. Bu nedenle radikal yapılandırmacılığın iki temel ilkesi, bilginin pasif olarak duyular yoluyla alınmadığı ve bilişin işlevinin bağımsız bir gerçekliğin keşfinden ziyade deneysel dünyanın organizasyonu olduğudur.” (Walshe, 2020: 15).

Bilişsel yapılandırmacılık, bireyin bilgi edinme sürecinde aktif olduğunu, bilginin bu süreç sonucunda yine birey tarafından oluşturulduğunu öne sürer. Aktiflikten kastedilen şey, bireyin dış dünyadan aldıklarını birtakım zihinsel işlevlere tabi tutmasıdır. Basit bir kopyalamanın ötesinde birey, bilgiyi zihinsel işlemler sonucunda elde etmektedir. Jean Piaget’ın çocukların zihin gelişiminden hareketle oluşturduğu bu kuram bilgi, öğrenme ve deneyim ilişkisini zihnin iç süreciyle açıklamaktadır.

3. Bilişsel Yapılandırmacılık ve Bilginin İnşası

Bilişsel yapılandırmacılık kuramında bilginin inşa edildiği yer olarak zihne atıfta bulunulduğu için bilişsel kelimesiyle nitelenmiştir. Bilişsel kelimesi, Latince bilmek manasına gelen ‘*cognoscere*’ kelimesiyle oldukça yakından ilintilidir. Bu nedenle bilişsel

etkinlikler tüm düşünme ve bilme ile psikolojik süreç ve faaliyeti kapsamaktadır. Bilişsel gelişim çocukların dünyayı ve nesnelere kendi anlayış ve zihinsel süreçlerinde nasıl ele aldıklarını inceler. Bilişsel yapılandırıcılığın da özü aslında budur: Bireylerin gelişimsel olarak bilgiyi nasıl yapılandırıdıklarının analiz edilmesidir. (Oakley, 2004). Bilginin yapılandırılması şeklinde ifade edilen şey bilginin inşa edilmesi veya bir başka deyişle meydana getirilmesidir. Bu durum yapılandırıcı anlayışa göre belli bir sürenin sonunda gerçekleşmektedir. Süreçte etkin bir şekilde rol alan en önemli olgu ise zihindir. Fakat bilişsel yapılandırıcılıkta zihinden daha çok zihinsel süreç ve işlem kavramı üzerinde durulur.

İnsanlarda bilgiyi alma, işleme ve depolama sırasında yürütülen zihinsel işlemler zincirine zihinsel süreçler denilmektedir. Bunlar algılama, öğrenme, düşünme, anlama, sorun çözme, karar alma gibi sıralanmaktadır. Zihinsel süreçler daha çok bilgiyi alma ve işleme sırasında kullanılmaktadır (Güneş, 2015). Bilgiyi inşa etmenin, yani yapılandırmanın en önemli ölçütü zihinsel süreç ve işlemlerdir. Yapılandırıcılıkta kişi, bilgi karşısında pasif bir alıcı değil aksine onu ortaya çıkarmak için birtakım zihinsel süreçler yaşayan aktif bir zihindir. O halde yapılandırıcılıkta bilginin tekrarı veya bir başkasından transfer edilmesi söz konusu değildir. Kişi, bilgiyi kendisi yapılandırır.

Bilişsel yapılandırıcılıkta bilgi, insan zihnine doğuştan verilmemiştir. Buna ek olarak taklit yoluyla öğrenilmez ve zihne kaydedilemez. Bilginin inşa edilmesi, bireyin bilişsel gelişimiyle doğru orantılı şekildedir. Bilişsel gelişim ise aşamalı bir yapıdadır ve bir süreç içinde gerçekleşir. Bu süreçte zihnin geçirdiği dönemler bilginin yapılandırılmasında etkin bir rol oynar. Her bir gelişim basamağının kendine has özellikleri vardır. Bilginin yapılandırılması bu basamakların hepsinde farklılık arz eder. Önemli olan ilk şey, bireyin algılama ile deneyim elde etmeye başlamasıdır. Algılama insan zihninin dünyaya açılmasını ve buradan aldığı verilerle şemalar oluşturmasını sağlar. Bu şemalar çeşitli zihinsel işlemlerden geçtikten sonra bilgiye ulaşılır. O halde bilgi, zihinsel işlemler neticesinde belli bir süreç sonunda şekillenip inşa edilir. Ancak bilginin yapılandırılması sürecin tamamlandığı anlamına gelmez. Dış dünya var oldukça ve birey deneyimlemeye devam ettikçe bilgi tekrar tekrar inşa edilecektir.

Bazı yorumlara göre, bilişsel yapılandırıcı görüşün temelinde bilginin ya da anlamın dış dünyada bireyden bağımsız olarak var olmadığı ve edilgen şekilde bireyin zihnine aktarılmadığı, tersine etkin biçimde birey tarafından zihinsel olarak oluşturulduğu fikri vardır (Özerbaş, 2007). Bilişsel yapılandırıcılığı diğerlerinden ayıran en önemli iddiası, bilginin doğuştan gelmediği, taklit yoluyla öğrenilmediği veya pasif bir şekilde özümsemediğidir. Bütün bunların ötesinde bilgi, birey tarafından adeta icat edilmektedir. Bunun için de zihinsel bir süreç lazımdır (Fox, 2001). Zihinsel süreç hem

zihnin aktifliğini hem de birtakım işleyişleri anlatmaktadır. Bilgi, zihne sunulan bir olgu veya nesne değildir. Zihnin onu bizzat yapılandırması beklenir. Daha önce belirtildiği gibi aslında zihne ait olan algılama, karar verme, problem çözme gibi tüm işlemler bilginin inşasındaki en önemli adımlardır. Bir binanın sıfırdan inşa edilmesi gibi bilgi de bütün bu süreçlerin sonunda zihin tarafından adeta varlığa getirilir.

“Bilişsel yapılandırmacılık, bireyin zihinsel yapılandırması neticesinde gerçekleşen biliş temelli bir öğrenme yaklaşımıdır. Bilgiyi almak ile bilgiyi yapılandırmak eş anlamlı değildir. Bireye yeni bir bilgi sunulsa bile, öncelikle o kendi zihin süzgecinden geçirecek ve bilgiyi kendi zihinsel faaliyeti sonucunda inşa edecektir. Diğer türlü basit bir alıcı olmaktan öteye geçemez. Bu şekilde bir alıcılıkta ise bilginin yapılandırılmasından söz edemeyiz.” (Brooks ve Brooks, 1999: 20). Bazı kaynaklara göre bilişsel yapılandırmacılıkta bilgiyi bilgi yapan asıl şey, onun birey tarafından süreç sonucunda ortaya çıkarılmasıdır (Zarrillo, 1995).

Bilişsel yapılandırmacılık, iki felsefi ilke ile karakterize olmuştur. Birincisi, bilgi aktif bir şekilde öznenin bilişsel yapısı tarafından oluşturulur. İkincisi, bilişin dünyayı işlemesi işlevidir. Burada ontolojik bir şey yoktur. Aksine deneyimleyerek elde edilen bilginin süreç içinde işlenmesi ve inşa edilmesinden bahsedilmektedir (Fleury, 1998).

Bilginin zihin tarafından oluşturulduğu yargısı bilişsel yapılandırmacılığın esas kuralıdır. Fakat bu inşanın zihinde nasıl oluşturulduğu ayrıntılı bir analiz yapmayı da gerektirmiştir. Çünkü bilgi bireyin zihinsel faaliyeti sonucu oluşturulur yargısı açık ve anlaşılır olsa bile, zihinde gerçekleşen şeyin ne olduğu belirsizdir. Bireyin yeni bilgileri oluştururken geçmişte oluşturduğu bilgilerin nerede muhafaza edildiği veya eski ve yeni bilgiler arasında herhangi bir etkileşimin gerçekleşip gerçekleşmediği soruları da yapılandırmacı anlayış tarafından sorgulanmıştır. Zihin bilgiyi üretirken onu hep yeniden mi keşfeder yoksa öncekilerle bir bağlantı kurduktan sonra mı yapılandırır?

Zihin ile bilgi arasındaki süreçlerin nasıl ilerlediğini sorgulayan ve bilişsel yapılandırmacılığın gelişmesine öncülük eden kişi olan Jean Piaget, gelişim psikolojisinden hareketle oluşturduğu yapılandırmacı kuramında hem bilginin inşasını hem de zihnin bu süreçte geçirdiği evreleri ele almaktadır. O, zihin ve bilgi inşası hakkındaki fikirlerini çocukların zihinsel gelişimlerinden hareketle geliştirmiştir. Bu duruma psikolog kimliğinin neden olduğu söylenebilir. Konu hakkındaki bazı yorumlarda ise Piaget'nin, yapılandırmacılığı oluştururken biyolojiden de etkilendiği iddia edilmektedir. “Yapılandırmacılıkta bilgi, gerçek dünyanın bir resmi ya da bir temsili değildir. Kuram temsil yerine Piaget'nin biyolojiden devralarak genetik epistemolojisinin merkezi kavramı yaptığı adaptasyon fikrine dayanmaktadır. Adaptasyon anlayışına göre bilgi gerçekliğin bir kopyası değil öznenin deneyiminde

bildiği ve geçerli olduğunu düşündüğü eylemlerinin ve kavramsal işlemlerinin bir haritasıdır.” (Bayraktar, 2014: 569).

Piaget bilginin yapılandırılmasını gelişim psikolojisinin perspektifinden ele almıştır. İnsan doğumdan ölüme kadar edindiği bilgileri, yaşantıları ve davranışları kendi içinde sistemli bir şekilde ilişkilendirerek zihninde anlamlı bir yapı oluşturma eğilimindedir (Kesici, 2009). Onun düşüncesinde bilgi, belli zihinsel işlem ve süreçlerin sonucunda oluşturulur. Fakat bunun yapılması için zihinsel gelişim tek başına yeterli değildir. Çünkü zihinsel ve bireysel gelişim birbirini bütünlükler. Dolayısıyla zihinsel ve biyolojik gelişim arasında bir orantı söz konusudur. Piaget’ye göre bireyin zihinsel gelişimi dört aşamada tamamlanmaktadır. Bunlar; duyuşal-motor 0-2 yaş dönemidir, işlem öncesi dönem 2-7 yaş arasındadır, somut işlemler dönemi 7-11 yaş arasındadır, soyut işlemler dönemi ise 11 yaş ve sonrası kapsar (Piaget’den aktaran Senemoğlu, 2004: 95). Piaget’nin bilişsel gelişim basamakları olarak belirlediği bu dönemler bir nevi zihnin gözlemlenemeyen ilk adımlarıdır.

Piaget’nin bilişsel yaklaşımında bilme önemli bir problem olarak ele alınmıştır. O, çalışmalarında bilginin kaynağı ve bilginin doğruluğuna yönelik muhakemenin nasıl geliştiğine dair soruların cevaplarını bireylerin bilişsel gelişimiyle ilişkilendirmiştir (Bahçivan, 20017). Piaget’nin bilgi ve gelişim arasında kurduğu bu bağlantı nedeniyle onun genetik bir epistemoloji yaptığını ileri süren yorumlar da vardır. “İnsandaki bilginin gelişimi ile bireylerde sergilenen gelişim arasında bir paralellik iddiasında bulunması bakımından onun epistemolojisi genetik bir epistemolojidir. Ne sadece algının ne de doğuştan gelen bir tanım yerine bilginin tamamının yapılı olarak tanımlaması bakımından ise tamamen yapılandırmacıdır.” (Noddings, 2017: 126).

Piaget bilginin oluşturulmasında gelişim aşamalarının yanı sıra bilginin inşa edildiği zihinsel-bilişsel süreçleri incelemiştir. Bu inşa sürecinde bireyin zihninde gerçekleşen işlem basamaklarını çeşitli kavramlarla ifade etmiştir. Bunlar; şema, özümleme, uyum sağlama ve dengelemedir. Tüm kavramlar aslında zihnin işlem basamaklarıdır. Birey bu kavramlarla yani zihinsel işlemlerle hem bilgiyi oluşturur hem de mevcut bilgilerden hareketle yeni bilgiler öğrenir.

Bilginin yapılandırmasındaki ilk zihinsel adım olan, bilişsel veya işlevsel şema olarak da kullanılan bu şema, bireylerin dış dünyadan hareketle zihinlerinde oluşturdukları birer dosya veya temsildir. Bireyin dış dünyadan aldığı her bilgi şemalarla ifade edilir, ilişkilendirilir ve saklanır. Şema, Piaget’nin en önemli bilişsel gelişim ilkesidir. Bu ilke, faaliyetlerin veya şeylerin bilişsel birer temsildir. Bazı çalışmalarda şema, bireyin dünyayı anlamak ve keşfetmek için yaptığını deneyimler neticesinde herhangi bir şey hakkında sahip olduğu fikir olarak tanımlanmıştır (Özden, 2005). Bireylerin dış

dünyaya dair tüm deneyimleri zihinde şemalar halinde bulunur. Bu açıdan bakıldığında şemalar zihin içeriği olarak da görülebilir.

Şemanın bir olgu veya zihin içeriği olmasının aksine özümleme bir süreci anlatır. Aslında özümleme bir nevi şemalar arasında bağıntı kurmaktır. Bu açıdan bakıldığında bağıntı kurmak herhangi bir ide veya imgeyi şemaya dahil etme adımları anlamına gelir. Birey özümleme adımında önce duyuşsal tanıklıkla dünyayı seyrederek ve daha sonra olup bitenler arasında bağlantı kurup, onları örgütlemeye, yani şema oluşturmaya başlar. Özümleme; bireyin, kendi bilişsel yapılarıyla çevresine uyum sağlamasına yardımcı olan yani kendisinde var olan ön öğrenmeleriyle karşılaşılan yeni bir objeyi, olayı ve fikri içselleştirme sürecidir (Senemoğlu, 2004). Özümleme sürecinde birey, kendisinin mevcut bilişsel yapılarını, yani şemaları çevresindekilerle uyumlamaya başlar. “Özümleme sürecinde birey yeni karşılaştığı bir durumu önceki bilgi ve deneyimleri kanalıyla açıklamaya çalışır. Bu sürecin tamamlanmaması bireyin yeni bilgiyi yapılandırmaması ve dolayısıyla gelişiminin sekteye uğramasına neden olur.” (Woolfolk, 1993: 155).

Bilginin inşa edilmesi zihindeki şemaların birbiriyle düzenli bağlanmasıyla mümkündür. Bu durum aynı zamanda bireyin zihinsel olarak özümleme sürecini de yerine getirmesi anlamına gelir. Ancak herhangi bir nedenden dolayı yeni ve eski şema arasında bağlantı kurulamazsa, yani özümleme gerçekleşmezse zihin bilgiyi inşa sürecinde yeni bir işlem basamağına geçer. Bu ise uyum sağlamadır. Uyum sağlamak, önceki şemalarımızı yeni deneyimlerimiz doğrultusunda değiştirmektir. Bu değişim aynı zamanda yeni bir şemanın oluşturulmasıdır.

Bütün bu zihinsel aşamaların ya da süreçlerinin tamamı *dengeleme* ile sona ermektedir. “Dengeleme, bilişsel başarıyı arama sürecidir. Birey, yeni deneyimlerle karşılaştıkça sürekli olarak dünyayı yeniden yorumlamaya ve anlamaya çalışır. Mevcut şemalarıyla uyumsuz her yeni deneyim karşısında zorlanır. Bu nedenle sürekli bir uyum ve denge arayışına girer. Mevcut duruma uygun yeni şemalar oluşturur. Denge ise tüm şemaların birbirine uymasındır.” (Oakley, 2014: 15). Zihindeki süreçlerin tamamı dengeleme ile son bulmaktadır. Birey deneyimledikçe zihninde şemalar oluşur, her deneyim sonrası şemalar arasında bağlantılar kurulur. Bağlantılar arasında denge ve uyum sağlanması bilginin inşa edilmesi demektir.

4. Empirizmde Bilgi ve Zihin

Felsefe tarihinde belki ilk kez kendine sadece bilgi problemini konu edinen empirizmin, zihin kavramına kayıtsız kalması da düşünülemezdi. Başta Locke olmak üzere, empirist filozoflar da fikirlerini, zihin kavramına atıfta bulunarak ortaya koymaya

başlamışlardır. O dönemde öne çıkan bilginin kaynağı problemini, deneyimi temele yerleştirerek çözmeye girişen Locke'un temel eserinin adı (*İnsanın Anlama Yetisi Üzerine Bir İnceleme*) bunu fevkalade güzel biçimde yansıtmaktadır.

Doğuşancılığa yönelik eleştirileri ve bu minvaldeki örnekleriyle Locke, kendi zihin tasvirini de bu açıdan yapmıştır. Onun düşüncesinde insan zihni, doğuştan hiçbir bilgiye sahip olmadığı için adeta üzerinde yazı bulunmayan beyaz ve boş bir kağıda benzetilir. Buna ek olarak, Locke'un bir başka eserinde zihnin boş olduğunu belirtmek için kullandığı kavram "*Tabula Rasa*" dır. "Locke'un zihni anlatırken kullandığı Tabula Rasa kavramı, metaforik bir zihin anlatımıdır. Burada Locke, zihnin belli bir biçim, ide ve bilgiye sahip olmadığını belirtir. O, bu anlatımında yeni doğanların zihinlerinde yazılı bulunan herhangi bir bilgi veya bir doğa yasası olmadığını iddia etmiştir." (Dunchinsky, 2012: 515). Tabula Rasa insan zihninde bilginin, idenin, doğru ve yanlışın, deneyimin bulunmadığı safhadır.

Burada zihin yapısal olarak yani Tabula Rasa şeklinde mevcuttur. Fakat bu haliyle bilgi sahibi bir yapı değildir. İç işleyişin başlaması ve Tabula Rasa'nın birtakım işlemler neticesinde bilgiye ulaşması onu bilgiyle dolu bir olgu haline getirmektedir. John Locke'un düşüncesinde zihin boş bir levha iken, duyu aracılığıyla idelerle dolar ve bu ideler arasında birtakım işlemler gerçekleştikten sonra bilgiye ulaşır. Zihin, ideler arasında çeşitli işlemlerin gerçekleştiği ve böylece tekâmül eden bir olgudur.

Locke'un düşüncesinde ide olmaksızın bilgiye ulaşılamaz. "İdeler düşüncenin nesnelidir. Herkes düşündüğünün ve düşündüğü sırada zihninin uğraştığı şeyin ideler olduğunun bilincinde olmalıdır" (Locke, 2004: 97). Başka bir ifadeyle ide, zihnin düşünmede kullandığı şeydir (Yolton, 1993). Düşündüğümüz her nesnenin karşılığı idedir. Onlar zihinde kendiliğinden var olmaz. Ancak duyu aracılığıyla zihne aktarılır. Bu aktarım dış dünyadan zihne doğru bir akış halinde ve gelişigüzel biçimde değildir. Ona göre ideler zihne, tek bir duyu yoluyla, birden fazla duyu ile, düşünümle veya hem duyum hem düşünüm ile girerler (Locke, 2004: 110) Burada zihnin bilgi üretmesi için gerçekleştirdiği işleyişi görmekteyiz.

Bilgiyi elde etme sürecinde idelerin zihne yerleşmesi için birtakım işlemler vardır. Duyu ve deneyim aracılığıyla zihne akan ideler, bu işlemler ile sistematik hale getirilir. Bu bir nevi idelerin işleyişini düzenlemektir. Çünkü rastgele dolan bir zihnin ideleri nasıl anlamlandırıp koruyacağı ve idelerle nasıl bağlantı kuracağı belirsizdir. "Zihin, kendi gücüyle kendi idelerini birleştirir ve hiçbir zaman böyle birleşmiş biçimde edinmeyeceği yeni karmaşık ideler yapar." (Locke, 2004: 144). Böylece hem ideler sistemli hale getirilir hem de artık onlardan hareketle yeni işlemler yapılarak bilgiler elde edilir. Bu süreç de yine bir önceki gibi düzenli şekilde olmaktadır.

Locke'un zihin analizinde belirtildiği şekilde ideler arasında düzenli bir işleyiş vardır. Bunlar; birleştirme, karşılaştırma, ayırt etme ve seçme, soyutlamadır. İdelerin işleyişi zihinsel bir süreci, bilgiyi elde etme sürecini anlatmaktadır. İdeler arasında gerçekleşen bu işlemler hem bilgiye ulaşma sürecini hem de idelerin sistematüğünü anlatmaktadır.

Zihnin idelerden hareketle bilgi edinmesi deneyim olduğu müddetçe devam edecektir. Bu nedenle zihnin içinde her bir idenin her an aktif olması mümkün görünmemektedir. O halde idelerin muhafaza edilmesi ve gerekli durumlarda tekrar zihnin işleyişine dahil edilmesi gereklidir. "Çünkü insanın dar zihni birçok ideyi aynı zamanda görüp inceleyemediğinden, başka zaman kullanmak üzere bu ideleri biriktirecek bir ambara ihtiyaç vardır." (Locke, 2004: 133). Locke'un düşüncesinde idelerin bu şekilde saklandığı yer bellektir (Locke, 2004). Şayet bellek olmasaydı, zihin idelere anlık sahip olacak ve onlardan hareketle yine anlık bilgiler elde edecekti. Oysa zihnin bilgiyi elde etmesi için kesintisiz çalışması ve bilgiye ulaşması için idelerin tamamına hâkim olması lazımdır. Bu durum ancak idelerin her koşulda saklandığı ve gerektiğinde zihin tarafından geri çağrıldığı bir yetiyle, yani bellek ile mümkündür. Bellek sahibi zihin ideleri depolar, ayrıştırır ve gerekli olduğunda iç gözlem yoluyla yeniden canlandırır. Bu durum zihnin bilgiyi elde etmesi için büyük bir fayda sağlamaktadır.

Empirizmin bir diğer temsilcisi olan Hume'un zihin ve bilgi hakkındaki fikirleri Locke'la benzerlikler göstermektedir. Hume için de deneyim ve duyum bilginin elde edilme sürecindeki temel iki unsurdur. Zihnin işleyişi, işlevleri ve bilgi elde etme sürecinin tümünde deneyim ve gözlem vardır. Hume, Locke'tan farklı olarak zihni genel bir olgu şeklinde tanımlamamıştır. Hume'un felsefesindeki zihin, deneyimden hareketle bilgi üreten ve bilgiyle adeta varoluşa gelen bir mekanizma şeklinde düşünülebilir.

Hume'un zihin ve bilgi arasında kurduğu bağlantı, yani bilginin oluşma sürecinde ilk basamak, duyuşal araçlarla deneyimi almak, ikinci basamak ise zihinsel işlemlerle bu deneyimi bilgiye dönüştürmektir. Bundan dolayı zihnin deneyimle dış dünyadan birtakım veriler alması algı sayesinde mümkündür. Başka bir ifadeyle zihnin dış dünyaya yönelmesindeki ilk ilke algıdır. Zihnin dış dünyaya açılan kapısının algı olduğu ifade edilebilir. Hatta bunun için olsa gerek Hume, zihin hakkında algılar toplamı ifadesini kullanmıştır. "Zihne giren her şey bir algıdır. Zihin dediğimiz şey, belli ilişkiler ve süreçler tarafından birleştirilmiş farklı algıların bir yığını ya da toplamıdır." (Hume, 2020: 146).

Zihnin ilk malzemesi olan algılar, bilgiye ulaşmak için kat edilmesi gereken yoldaki en önemli şeydir. Onun düşüncesinde zihin, tamamen bu algılar üzerinde gerçekleşen birtakım zihinsel işlemlerden ibarettir. Zihin dış dünyadan gelen algıların işleyişiyle

dolar ve bilgiye ulaşır. Alguların izlenim ve tasarım olarak ikiye ayrılması, izlenimden hareketle tasarımlar oluşturulması, bu tasarımların birbirleriyle olan bağlantıları ve yeni tasarım oluşturma zihnin işlemlerini, i işleyişini anlatır.

“İnsan zihninin tüm algıları, İZLENİM ve TASARIM olarak adlandıracağım, iki tre ayrılırlar. Bu ikisi arasındaki fark hem insan zihnine girişlerindeki hem de düşünce veya bilincimizde iz bırakmalarındaki gçllk ve canlılık derecelerindedir.” (Hume, 2020: 17). Bu konu hakkındaki bazı yorumlara göre Hume, izlenim ve tasarım arasında ayırım yaparken aslında deneyimlediğimizde ve duyularımızla hissettiğimizde ihtiva edilen varlıklarla düşündüğümüzde veya tasarladığımızda ihtiva edilen varlıkları ayırt etmek istemiştir (Stroud, 2003).

Hume’un zihin düşüncesinde iki farklı tasarım vardır. Birincisi duyular aracılığıyla direkt olarak zihne düşen haliyle tasarım, ikincisi ise bilgi elde etme sürecinde zihnin işleyişinde bulunan tasarımdır. İkinci haliyle tasarım aslında zihnin izlenimlerden hareketle birtakım işlemler sonucunda tasarım oluşturmasıdır. Dolayısıyla bu tasarım aynı zamanda bilginin kendisidir de. Zihnin deneyim dünyası hakkında sahip olduğu her bilgi tasarım ürünüdür. Zihnin aktif bir işleyişle dahil olduğu bilgi elde etme sürecinde, önceden kayıt altına alınanlarla yeni karşılaştıklarını değerlendirme, karşılaştırma, birleştirme gibi etkinliklerle ortaya çıkardığı ürün tasarımdır. Veya tasarlanan bir bilgidir. Bu nedenle zihin de aslında bir nevi tasarlama gücüdür denilebilir. Zihin yeni izlenimi alır, bir bellekteki diğer izlenimlerle karşılaştırır, yeniden değerlendirir veya dnştrr. Zihin karşılaştığı her izlenimi tasarıma dnşrtrmekle adeta yükümlü gibi çalışır. Onun izlenimlerden hareketle tasarıma dnşrdğ şey, yani başka bir ifadeyle zihnin izlenimden elde ettiği tasarım bilgidir.

Zihnin bilgi olarak elde ettiği tasarımdır fakat bu basitçe tek bir tasarıma ait değildir. Zihnin görevi izlenimlerden hareketle tasarımı oluşturmakla sınırlı kalmaz. Tasarımlar arasında çeşitli bağlantılar kurması, onları birtakım işleyişlere tabi tutarak yeni tasarımlar ortaya çıkarması da bir nevi bilgi üretme sürecidir. Zihin tasarlama yaparken birleştirir, karşıtırır, bağlantı kurar, yeniden yorumlar. Ancak bütün bu işlemler gelişigüzel Şekilde yapılmaz. Hume’un (2020) belirttiğine göre, tasarımlar tamamen gevşek ve bağlantısız olsalardı, yalnızca Őans bu tasarımları birleştirirdi. Burada söz konusu olan Şey, tasarımların birbirlerini rastgele takip ediyor gibi göründükleri durumlarda dahi onların arasında minimal de olsa bir ilişkilenişin var olmasıdır. Hume’un düşüncesinde tasarımları böylesine birbiriyle ilişkilendirilmiş bir biçimde zihin sahnesine çıkaran Şey ağrışımdır. Hume (2020) tasarımları birbirine bağlayan ve zihni bir tasarımdan onunla bağlantılı diğer tasarıma yönlendiren Őeye ağrışım ismini vermiştir. Ona göre tasarımları bir araya getiren ağrışımdır. Bu sayede tasarımlar

arasında tutarlı ve düzenli bağlantılar kurulmaktadır. Dolayısıyla zihnin bilgiye ulaşması çağrışım ilkesinin sistemli çalışmasıyla kolaylaşır.

Hume çağrışım ilkesini tek bir bağlantı olarak ele almaz. Çağrışım, tasarımlar arasında kurulan genel bir bağlantıya verilen isimdir. Zihin, çağrışımı oluşturan ilkeleri kullanarak işler. Hume'a (2020) göre çağrışımın kaynağı olan ve bu yolla zihnin bir tasarımdan diğerine geçmesini sağlayan özellikler üç tanedir: Benzerlik, zamanda ve mekânda yakınlık (bitişiklik), neden-sonuç. Bütün bu ilkeler aynı zamanda zihnin işleyişini de anlatmaktadır. Zihin, bilgiye ulaşmak için bellekteki tasarımlarını bu ilkelere göre adeta biçimlendirmektedir. Tasarımlardan yeni tasarımlar elde edilmesi bu ilkelere hareketle gerçekleşir. Bu sayede zihin hem bilgi üretir hem de kendi iç işleyişinin ürünlerini düzenler ve bellekte bu şekilde muhafaza eder.

5. Empirist Yapılandırma: Zihin Yapılanması

Eğitim üzerine yapılan tanımlama ve tartışmalarda, özellikle de eğitimin sosyal ve psikolojik temelli olarak ele alınmaya başlanmasından itibaren, bu olgunun felsefi düşüncede de bir karşılığının ya da temelini olmaması düşünülemezdi. Çünkü hakikat arayışı olarak felsefe henüz çözülemeyen problemler kadar yeni ortaya çıkan problemleri de soruşturmalıydı. Dolayısıyla bilişsel yapılandırmacılığın bir eğitim görüşü ve bir teori olarak eğitim alanında ortaya çıkmış olsa bile, felsefe tarihinde zihin ya da eğitim üzerine düşünen filozoflarda da bir kökeninin olup olmadığına bakıldığında empirizmle birtakım benzerlikler taşıdığını görmek mümkündür. Bu nedenle bilişsel yapılandırmacılığın köklerini, empirist felsefenin gelişim sürecinde aramak hem tarihsel açıdan hem de tezlerinin temellendirilmesi bakımından önemlidir.

Bilişsel yapılandırmacılığın savunduğu düşünce, zihnin belirli zihinsel süreç ve işlemler neticesince bilgiyi inşa etmesi idi. Birey deneyim dünyasından aldığı verileri farklı zihinsel işlemlerden geçirerek bilgiyi yapılandırır, yani başka bir ifadeyle inşa eder. İnşa etmekten kastedilen şey, bilginin nihai bir sonuç olarak zihin tarafından üretilmesidir. Bilgi adeta zihne ait bir ürün veya işlemler neticesinde ortaya çıkmış, tamamlanmış bir yapıdır. Burada dikkati çeken şey empiristlerin zihin işleyişi ve bilgi hakkındaki iddialarının bilişsel yapılandırmacılığın tezlerinin habercisi olabileceğidir. Çünkü iki filozofun da zihnin işleyişi ile ilgili fikirleri yapılandırmacılıkla benzerlik gösterir. Dolayısıyla onların zihin hakkındaki yargılarından hareketle ulaşılan zihnin içeriği ve iç işleyişine dair kavram, durum hatta örneklerin yapılandırmacılık kuramı bağlamında yorumlanması mümkündür.

Öncelikle bilişsel yapılandırmacılık dışa yansıyan, ölçülen ve gözlemlenebilen bir süreci söz konusu eder. Bilginin bu süreç sonunda yapılandırıldığını öne sürer. Bunun

sonucunda ise yapılandırmanın davranışta ve deneyimde açığa çıkması beklenir. Çünkü bireylerin bilgiyi yapılandıkları dışardan bir bakışla gözlemlenebilmektedir. Fakat gerçekleşen bu yapılanma, zihinden açığa çıktığına göre, aslında zihne bakılması gerekir. Locke ve Hume'un zihin, zihin-bilgi, zihnin işleyişi gibi alanlarda kurdukları bağlantılar bu açıdan incelenmelidir.

Bilişsel yapılandırmacılık kuramıyla birlikte bilhassa Piaget'nin düşüncelerinde sıkça vurgulanan deneyim ve algılama kavramı iki empirist filozofun felsefelerinde temel unsurdur. Örneğin, Locke'a (2004) göre algılama, bütün zihinsel yetilerimizin ilk işlemi ve zihnimizdeki bütün bilgilerin de giriş kapısıdır. Benzer şekilde Hume da zihindeki iç işleyişi başlatan şeyin algı olduğunu belirtir. Hatta öyle ki Hume, felsefesinin temeline algıyı yerleştirmiştir. "Zihne giren her şey bir algıdır. Zihin dediğimiz şey, belli ilişkiler ve süreçler tarafından birleştirilmiş farklı algıların bir yığını ya da toplamıdır." (Hume, 2020: 146). Zihnin ilk malzemesi olan algılar, bilgiye ulaşmak için kat edilmesi gereken yoldaki en önemli şeydir. Onun düşüncesinde zihin, tamamen bu algılar üzerinde gerçekleşen birtakım zihinsel işlemlerden ibarettir.

Piaget'de şema, bireyin deneyim aracılığıyla oluşturduğu bir fikir ve çerçeveydi. Dış dünyaya dair her şey şemanın içeriği idi. Ve şemalar yaşam boyu kesintisiz olarak devam etmekteydi. Şemanın Locke felsefesindeki karşılığı ise görsel, duyuşsal deneyimle meydana gelen bağlantı biçimidir. Bağlantı, ideler arasındaki işlemleri anlatmaktadır. O halde tıpkı yapılandırmacı kuramda olduğu gibi Locke'un düşüncesinde de zihnin işleyişi devam ettiği sürece ideler arası bağlantı kurulmaya ve dolayısıyla şema, yani bilgi oluşturulmaya devam edilecektir. Bu durum çocukluktan itibaren başlayan ve hayat boyu devam eden bir süreci resmeder. Süreç boyunca değişim gözlemlenmektedir. "Çocuklar yinelenen duyuşlarla belleklerinde yerleşmiş ideleri edindikten sonra, derece derece o imleri kullanmayı öğrenirler. Konuşma organlarını anlamlı sesler yapmada kullanma yeteneğini edindikten sonra da kendi idelerini başkalarına anlatmak için sözcükler kullanmaya başlarlar. Bu sözsözsel imleri ise kimi kez başkalarından alırlar kimi kez kendileri yaparlar." (Locke, 2004: 140) Locke'un bahsettiği her iki durum da zihnin olduğu düzeyden ve yapıdan bir adım daha ileri gitmesini, yani zihnin tekamülünü anlatmaktadır.

Piaget yapılandırmacılığı anlatırken bireylerin geçirdikleri gelişim evrelerinden bahsetmiştir. Bilginin yapılandırılması ve gelişim süreçleri arasındaki ilişkiyi çocuklarla ilgili verdiği örneklerden hareketle açıklamıştır. Buna benzer şekilde Locke'un da zihinle ilgili düşüncelerinde çocuklardan yola çıkarak verdiği örnekleri görmekteyiz. Örneğin Locke, zihindeki gelişim ve değişimi kendi perspektifinden şu şekilde yorumlamıştır:

Bir çocuğu doğuşundan başlayarak izleyip zamanın getirdiği değişimleri gözlemleyin; zihnin duyular yoluyla idelerle donandıkça çocuğun gittikçe daha çok uyanık kaldığını, üzerinde düşüneceği gereçler arttıkça daha çok düşündüğünü göreceksiniz. Bir süre sonra en alışkın olduğu, dolayısıyla en kalıcı izlenimler bırakan nesnelere tanımaya başlar. Böylece zihnin bir konuda nasıl derece derece geliştiğini ve ideleri genişletme, birleştirme, soyutlama gibi yetileri nasıl geliştirdiğini gözlemlenebilir. (Locke, 2004: 16)

Locke'un bu açıklamalarında zihnin değişim ve dönüşüm geçirip yeni bir yapı kazanması, onun mevcut içerik yapısına yeni unsurlar eklenmesi söz konusu edilmektedir. Aynı zamanda bu ifadeler bilginin yapılandırılmasından ziyade zihnin yapılanması anlamına gelmektedir diyebiliriz.

Bilişsel yapılandırmacılığın zihinsel işlemler olarak nitelendiği işleyişi, Locke'un zihin hakkındaki yorumlarında görmek mümkündür. Locke'un amacı elbette zihin yapılanması veya bilişsel yapılandırmacılık gibi kuramlar geliştirmek değildir. Fakat onun fikirleri incelendiğinde bu problemlere dair sonuçlar çıkarılabilir. Bilişsel yapılandırmacılıkta bilgi, zihinsel işlemler sonucunda üretilmekteydi. Bilgi ismi verilen şey aslında gözlemlenen olgu demektir. Oysa empiristlerde durum farklıdır. Onların fikirlerinde, dışardan gözlenebilen ve ölçülebilen etkinliğin arkasında, bu etkinliği bizzat gerçekleştiren bir zihin mevcuttur. Bu nedenle gözlenen, değişen, dönüşen ve bilgiyi üreten şey zihindir. Dolayısıyla bu üretim sonucunda ya da başka bir ifadeyle gerçekleşen bu süreç sonucunda yapılan şeyin zihin olduğu öne sürülebilir.

Elbette bilgi; deneyimle, zihinsel işleyişle ve birikimle meydana gelmektedir. Zihnin bilgi oluşturmak için bağlantı kurabilme yetisini kazanmasının da deneyimle mümkün olduğunu görmekteyiz. Ancak buradaki düşünce, bir yapının sıfırdan oluşmasının aksine mevcut bir yapının şekillenmesini anlatmaktadır. Zihin bilgi üretmek için deneyimledikçe, elde ettikleri arasında bağlantı kurabildikçe ve bu işleyiş devam ettikçe kendi kendisini biçimlendirmiş olacaktır. Bundan dolayı aslında bilişsel yapılandırmacılığın öne sürdüğü "bilgi inşa edilir" yargısının aksine empiristlerin düşüncelerinde zihnin inşa edildiğini görmekteyiz. Zihin, bilgiyi oluştururken aynı zamanda kendini inşa etmektedir. Örneğin, bomboş bir levha olan Tabula Rasa'nın deneyimle beraber işledikçe bilgi elde etmesi, yani o boş sayfanın dolması zihnin kendini inşası anlamına gelir.

Bilişsel yapılandırmacılıkta, bilgi veya olgular hakkında hakikati kavrama sürecinin doğru bilgiye ulaşacak şekilde işlemesi ve ilerlemesi temele alınmaktadır. Olayları, olguları açıklama tarzımızın hakikate doğru evrilmesi, yanlışların elenmesi ve böylece asıl doğruların öne çıkması sayesinde zihin, doğru bilgiyi yapılandırmış olur. Fakat bu durum, yapılandırmanın bilgi cephesinden görünümünü vermektedir. Oysa bilgi inşa edilirken zihinde gerçekleşen bir süreç ve işlemler vardır. Bu durumda

yapılandırmanın nasıl gerekleştiiğini gözlemek için zihinde olup biteni de araştırmak lazımdır.

Yapılandırılan Şey, hep üst üste konan, değişen ve dönüşen bir Şey olmalıdır. Bu da ancak zihin olabilir. Çünkü bilgi, nesneye ilişkin bir kavrayıŐ ya da bir açıklama tarzıdır. Dolayısıyla doğru bilgi elde edildiğinde ortada yapılandırılacak bir Şey kalmayacaktır. Bilgi kümesi oluşturmak yapılandırmak değildir. Çünkü bilgi ancak zihin karşısında bir anlam ifade etmektedir. Oysa yapılanmanın asıl gerekleştiiği yer zihindir.

Bilgi, nesneye ilişkin bir kavrayıŐ ya da bir açıklama tarzıdır. Dolayısıyla doğru bilgi elde edildiğinde ortada yapılandırılacak bir Şey kalmayacaktır. Bilgi kümesi oluşturmak yapılandırmak demek değildir. Çünkü bilgi ancak zihin karşısında bir anlam ifade etmektedir. Bu nedenle aslında yapılanmanın gerekleştiiği yer zihin olmalıdır. Empirizmin zihin ve bilgi arasında kurduğu bağlantı, bilginin oluşum süreçleri ve bunun yanı sıra zihnin adeta bir halden diğerine geçiŐi, yani başka bir ifadeyle zihnin dönüşümü üretilen ürünün inşa ediliŐinden ziyade onu ortaya çıkaran zihnin bir yapı haline gelmesini göstermektedir. Bilgi dediğimiz olgunun, Őekil kazanmıŐ ve deėiŐime uğramıŐ bir zihnin ürünü olduğu açıktır. Çünkü hiç deėiŐmeyen ve hep aynı kalan bir zihinle yapılanmıŐ bilgi denilen yepyeni bir bilgi ortaya çıkmaz. Bilgi eğer yapılanmıŐsa onu meydana getiren zihnin üreticiliğinde bir farklılaşma, deėiŐiŐ dönüşme olmuş olmalıdır.

Örneğin, Locke'ta zihnin işleyişine dair parçalar olarak karşımıza çıkan karşılaştırma, soyutlama, birleştirme, ayırt etme, nitelik oluşturma; Hume'da ise tasarım oluşturma, çağrışım ilkeleri, bellek ve imgelem bir yönüyle işleyişi anlatırken diğer bir açıdan bakıldığında değişim dönüşümü betimlemektedir. Zihnin bu işlemleri yaparak bilgiye ulaşması kendisinin aynı kalmadığını da göstermektedir. Çünkü her bir işleyiş aynı zamanda zihnin deėiŐiŐ dönüşmesi nedeniyle kendisini yapılandırması demektir. Öğrenilen her bilgi zihnin içeriğindeki bir işleyişi anlatmaktadır. Bu işleyiş ise bilgiden ziyade zihnin yapılanması olarak yorumlanabilir.

Bilişsel yapılandırıcılıkta bilgi, bireylerin gelişim çağlarına göre inşa edilmektedir, yapılanmaktadır. Bu geliŐimin de zihinsel ve bedensel yönü vardır. Çocuk deneyimden hareketle bilgi elde edebilir ama yetiŐkin gibi sonuç çıkaramaz. Bu bilgiyi deneyimleyerek git gide yapılandırır. Ancak bireyin zihninde yapısal bir farklılaşma olmaksızın doğru bir sonuç çıkarılması pek mümkün değildir. Dolayısıyla burada bilgiden ziyade zihnin yapılanmasından bahsedilmesi daha doğru olacaktır. Bilginin Őekil kazanmıŐ ve deėiŐime uğramıŐ bir zihnin ürünü olduğu açıktır. Dolayısıyla hiç deėiŐmeyen ve hep aynı kalan bir zihinle yapılanmıŐ bilgi denilen yepyeni bir bilgi ortaya çıkmaz. Bilgi eğer yapılanmıŐsa onu meydana getiren zihnin üreticiliğinde bir

farklılaşma olmuş olmalıdır. Zihinsel süreçler ve işleyiş neticesinde meydana geldiği iddia edilen yapılanma ve yapılandırma olgusu, gerçekte zihnin yapılanmasını anlatır.

Empiristlerin düşüncelerinden hareketle aslında bilişsel yapılandırmacılığı bir nevi tersten, yani başka bir perspektiften okumaktayız. Bilişsel yapılandırmacılığın iddiası, bilginin birtakım zihinsel süreçler sonunda inşa edilmesidir. Empiristlerde ise bu tür işlemler sonucunda bilginin üretilmesi aynı zamanda zihnin de değişim ve dönüşümünü anlatır. Bu açıdan bakıldığında bireyin geçirdiği gelişim evreleri ve bilişsel işlemlerin tamamı bize zihnin tekamülünü göstermektedir. Dolayısıyla yapılandırmacıların öne sürdüğü düşünce aslında zihnin yapılanmasını ifade etmektedir. Bilgi dediğimiz olgu ise zihnin yapılanmasında kullanılan malzemedir. Çünkü zihin bütün o yapılanma süreçlerini bilgiyle tamamlamaktadır. Zihin işleyişine devam ettikçe kendi kendini tamamlamakta, gelişip değişmektedir. Bu değişip dönüşme sayesinde ise sürekli olarak yapılanmaya devam etmektedir. Locke ve Hume'un felsefelerinde ele aldıkları zihin, değişmez bir yapı olmanın aksine, bilgi elde etmek için çeşitli işleyişlerin sonucunda sürekli dönüşen bir olguyu anlatır. Bu olgu işleyen bir mekanizma gibidir. Örneğin Locke'un Tabula Rasa'sı başlangıçtaki boş bir sayfa gibi idi. Fakat bilgi üretmek için işledikçe dolmaya başlamıştı. Benzer bir şekilde Hume'un düşüncesinde de zihinsel işleyiş gerçekleştikçe ve bilgi üretildikçe zihin tekâmül etmekte, hem bir bilgi deposu hem de onların sergilendiği bir tiyatro sahnesi olmaktadır.

6. Sonuç

Bireylerin algılarında, davranışlarında, düşünüş biçimlerinde gerçekleşen değişim ve dönüşüm sürecinin planlı programlı ve bilinçli yapılan biçiminin eğitim diye adlandırıldığı bir vakiydir. Karmaşık bir olgu olduğunu ifade ettiğimiz eğitimin, farklı bilgi dalları tarafından ele alındığı bilinen bir gerçektir. Ancak eğitim bilimleri bu sürecin gözlemlenen yönünü ve süreç sonucunda ulaşılan olguyu söz konusu etmektedir. Dolayısıyla bu bakış açısı eğitimin yalnızca gözlemlenebilen ve ölçülebilen yönünü anlatmaktadır. Oysa eğitimin yalnızca gözlemlenen bir süreç, gözlenen bir davranış değişikliğinden ibaret olmadığı da düşünülebilir. Çünkü gözlenen her olgunun zihinsel bir temeli vardır. Nitekim empiristlerin zihin hakkındaki düşünceleri de bunu destekler niteliktedir. Bu nedenle ölçülebilen ya da gözlemlenebilenin, yani sadece ortaya konan davranışı veya ürünü temele alan bir eğitim anlayışının ötesine geçip, zihinde olup bitenin de soruşturulması lazımdır.

Bu manada yapılması gereken şey, eğitim hakkındaki temel kabullerden farklı bir yol izleyen bilişsel yapılandırmacılık kuramının ayrıntılı bir analizini yapmak ve bundan hareketle zihni önceleyen iki empirist filozofun düşüncelerini incelemektir. Bu

inceleme neticesinde bilişsel yapılandırıcılığın empirizmin zihin düşüncesiyle yakın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Empirizmin betimlediği şekilde zihin ve işlevleri ile bilişsel yapılandırıcılığın zihin temelli eğitim anlayışında zihnin iç işleyişi bakımından benzerlikler olduğu dikkat çekicidir. Ancak bu benzerlikler farklı sonuçlar doğurmaktadır.

Bilişsel yapılandırıcılık bilgiyi elde etme sürecini bireyin zihinsel gelişimiyle birlikte incelemiş ve zihnin bilgiyi yapılandırıldığını iddia etmiştir. Diğer eğitim kuramlarından farklı olarak zihnin işleyişine, bireyin zihinsel gelişimine ve bundan hareketle bilgiyi inşa edişine büyük önem vermiştir. Bu inşa sürecindeki en mühim ölçüt zihinsel işlemlerdir. Sözü edilen işlemler, yani şema oluşturma, algılama, özümleme, uyum ve denge esnasında birey hem yeni bilgileri öğrenir hem de mevcuttan hareketle başka bilgiler de oluşturur. Yapılandırıcı eğitim, bireyin bu süreç sonundaki gelişimiyle, eğitimin gerçekleşip gerçekleşmediğini analiz etmektedir. Bu şekilde tasvir edilen eğitim sürecinin ya da başka bir ifadeyle bilginin yapılandırılmasının, aslında empiristlerin zihin işleyişi hakkındaki fikirleriyle benzerlik taşıdığı görülmektedir. Hem Locke'un hem de Hume'un düşüncelerinde bu sürece örnek teşkil eden ifadeler mevcuttur. Fakat bu ifadeler her ne kadar bilişsel yapılandırıcılıkla benzerlik taşısa da iki filozofun zihin hakkındaki düşüncelerinden hareketle yapılandırıcılığın farklı bir yorumu olabileceği sonucuna ulaşılmaktadır. Bilişsel yapılandırıcılıkta zihinsel faaliyetler neticesinde bilginin inşa edilmesinden, yani yapılandırılmasından bahsedilir. Ancak empirist filozoflardaki zihnin bilgiyi üretmek için kat ettiği yol ve süreç sonunda inşa edilenin bizatihi kendisi olduğu dikkati çekmektedir. Bilgi üretmek için değişen dönüşen, yetkinlik kazanan ve bilgi ürettikçe tekâmül eden bir mekanizma haline gelmektedir. Bu noktada aslında varoluşa gelen, inşa edilen veya başka bir ifadeyle yapılan şey bilginin aksine zihindir. Çünkü bilgi dediğimiz olgu ancak bir zihin ürünüdür. Zihin bu ürünü üretmek için tekrar tekrar yapılanmakta değişip dönüşmektedir. O halde asıl inşa süreci zihnin bizatihi kendisinde gerçekleşmektedir. Dolayısıyla empirizmin işleyen zihin anlayışı, bir nevi işledikçe yapılanmayı, inşa edilmeyi anlatmaktadır.

7. Kaynakça

- Arslan, M. (2007). "Eğitimde Yapılandırıcı Yaklaşımlar." *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 40(Ocak): 41-61.
- Aydın, H. (2012). *Felsefi Temeller Işığında Yapılandırıcılık*. Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.

- Bahçivan, E. (2017). "Eğitim Bilimlerinde Epistemoloji Araştırmalarına Düne, Bugüne ve Gelecek Perspektiflerine Eleştirel Bir Bakış." *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(2): 760-772. <http://dx.doi.org/10.17860/mersinefd.301121>
- Bayraktar, O. (2014). *Değer Felsefesi Açısından Yapılandırmacılık*. Ankara: Azim Matbaacılık.
- Brooks, J. C. ve Brooks, M.C. (1999). *The Case for Constructivist Classroom*. Alındığı URL: <https://ocw.metu.edu.tr/pluginfile.php/9173>
- Cevizci, B. (2001). *Eğitim Felsefesi*. İstanbul: Say Yayınları.
- Demirel, Ö. (2005). *Eğitim Sözlüğü*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Duschinsky, R. (2012). "Tabula Rasa and Human Nature." *Philosophy*, 87: 509-529. <https://doi.org/10.1017/S0031819112000393>
- Erdem, E. ve Demirel, Ö. (2002). "Program Geliştirmede Yapılandırıcı Yaklaşım." *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(Mart): 81-87.
- Fleury, S. C. (1998). *Social Studies: Trivial Constructivism, and the Politics of Social Knowledge, Constructivism and Education*. London: Cambridge University Press.
- Fox, R. (2001). "Constructivism Examined." *Oxford Review of Education*, 27(1): 23-35.
- Frankena, W. K. (1965). *Three Historical Philosophies of Education*. Chicago: Scott Foresman Publish.
- Glaserfeld, E. (1994). "Questions and Answers About Radical Constructivism." Kenneth G. Tobin (Der.), *Practice of Constructivism in Science Education* içinde. NewYork: Routledge Press.
- Güneş, F. (2015). "Eğitim ve Zihinsel Değişim." *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 4(1): 1-20. DOI: 10.14686/BUFEFAD.2015111011
- Hume, D. (2020). *İnsan Doğası Üzerine Bir İnceleme*. Çev. Ergün Baylan. Ankara: BilgeSu Yayıncılık.
- Kesici, A. (2009). "Eğitimde Postmodern Durum: Yapılandırmacılık." *İnsan&İnsan: Bilim, Kültür, Sanat ve Düşünce Dergisi*, 6(20): 219-238. Alındığı URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/issue-file/19767>

- Locke, J. (2004). *İnsan Anlığı Üzerine Bir Deneme*. ev. Vehbi Hacıkadiroğu. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Noddings, N. (2017). *Eğitim Felsefesi*. ev. Raşıit elik. Ankara: Nobel Kitabevi.
- Oakley, L. (2004). *Cognitive Developments*. NewYork: Routledge.
- Özden, Y. (2005). *Öğrenme ve Öğretme*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Özerbaş, M. A. (2007). "Yapılandırmacı Öğrenme Ortamının Öğrencilerin Akademik Başarılarına ve Kalıcılığına Etkisi." *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(4): 609- 635. Alındığı URL: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tebd/issue/26114/275122>
- Peters, R. S. (2010). *The Concept of Education*. NewYork: Routledge.
- Savery, J. R. & Duffy, T. M. (1995). *Problem Based Learning: An Instructional Model and Its Constructivist Framework*. Educational Technology Publications.
- Senemoğlu, N. (2004). *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Stroud, B. (2003). *Hume*. NewYork: Routledge Press.
- Taşpınar, M. (2010). *Kuramdan Uygulamaya Öğretim İlke ve Yöntemleri*. Ankara: Data Yayıncılık.
- Vygotsky, L. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge: Harvard University Press.
- Walshe, G. (2020). "Radical Constructivism- Glasersfeld." Ben Akpan ve Teresa J. Kennedy (Der.), *Science Education in Theory and Practice* (Cilt:1) (1. Baskı) içinde. NewYork: Springer Cham Press.
- Woolfolk, A. E. (1993). *Educational Psychology*. Boston: Allyn & Bacon Press.
- Yolton, W. J. (1993). *A Locke Dictionary*. Oxford: Blackwell Publisher.
- Zarrillo, J. J. (1999). *Teaching Elementary Social Studies*. London: Pearson Education Press.